

Cuprins



Scurtă prezentare istorică	5
Istoria reprezentării plantelor	5
Istoria tehnicii pastelului	15
Materiale și instrumente	21
Pastelul pulbere	21
Hârtia pentru pastel	23
Vernisul fixativ	25
Paspartuuri, rame	26
Cartonul pentru paspartu	26
Spatele tabloului	28
Placa de sticlă	28
Rama	28
Teoria picturii	30
Fizica culorii	30
Pe scurt despre cromatică	30
Tema și compoziția	37
Lumină și umbră	40
În atelier	45
Avantajele și capcanele picturii inspirate de fotografie	46
Pictura în atelier cu model	54
Pictura în aer liber	59
Teme apropriate	64
Flori în grădină, în parc, pe malul apei	68
Flori în mediul construit	70
Florile și prezența umană	72
Pajiști, câmpii, maluri de ape	76
Pas cu pas – „Anita”	80
Pas cu pas – „Panseluțe”	82
Pas cu pas – „Nufăr”	84
Pas cu pas – „Mai”	86
Pas cu pas – „Secretul”	88
Pas cu pas – „Siesta”	90
Pas cu pas – „Terasa mea”	92
Despre autor	94
Mic dicționar de termeni	95

Scurtă prezentare istorică



Istoria reprezentării plantelor

La început au fost fosilele. Urmele fosilizate ale plantelor s-au format de-a lungul milioanelor de ani, sub acțiunea permanentă a forțelor naturii. În desenele provenind din timpuri străvechi, întâlnim foarte rar plante, chiar dacă se cunoșteau numeroase specii, utilizate în alimentație, în scopuri medicinale și în practicarea vrăjitorilor. Reprezentarea lor s-a răspândit în antichitate, pe timpul marilor civilizații cultivate de plante. În Egipt, faraonii și clasa socială conducătoare aveau convingerea că în lumea de dincolo își vor găsi locul de odihnă într-o grădină frumoasă și agreabilă. Reprezentările acestor grădini, cu motive de flori de lotus și papirus, se regăsesc în numeroase morminte. Motivul plantelor apare și în arhitectura bisericilor din Egipt, coloanele tem-

◀ Claude Monet (1840-1926): *Grădina lui Monet, Irissi*

Iaz cu pești. Pictură murală într-un mormânt din Teba – Egiptul antic, Noul Regat Egiptean, în jurul anului 1400 î.Hr.



Capiteluri egiptene. Prezintă și ciclul de viață caracteristic al plantelor, de la stadiul de boboc, caliciul încă nedeschis, la plante în plină eflorescență

plelor reprezintă arbori, iar capitelurile sunt ornate cu flori (cum ar fi lotus, papirus, palmier). Grădinile suspendate ale Semiramidei, din Noul Imperiu Babilonian, enumerate printre cele șapte minuni ale lumii antice, au fost construite de regele Nabucodonosor al II-lea pentru soția sa. Aceste grădini au reprezentat sursă de inspirație pentru numeroase lucrări de artă din epocă, stârnind interesul unui număr mare de pictori și în perioadele următoare.

Arhitectura peisageră persană se detașează și ea prin importanță în reprezentarea plantelor. Plantele au fost imortalizate în picturi murale, basoreliefuri și mozaicuri, fiind incluse și în modelele covoarelor.



Pictură murală din Pompei

În secolul al IV-lea î.Hr., Aristotel abordează pentru prima oară categoria plantelor și stabilește că, într-o clasificare care începe cu pietrele ce nu dispun de suflet, plantele s-ar situa imediat după acestea, având suflet imperfect, fiind următe de animale, cu suflet mai aproape de desăvârșire, iar în final de ființă umană, cu un suflet perfect. În această perioadă s-au pus bazele sistematizării plantelor. În Roma antică, Vergilius, în lucrarea sa despre muncile agricole, intitulată *Georgicele*, a menționat în jur de 150 de specii de plante. În culturile antice se foloseau frecvent plante medicinale la practicarea medicinii, iar lucrările care conțin descrierea acestora includ adesea și ilustrații.

În Antichitatea greacă (secolele VI-V î.Hr.), în paralel cu pictura s-a dezvoltat și arta decorării vaselor. Acestea erau pictate cu motive inspirate din mitologie și viața cotidiană. Reprezentarea plantelor, în general sub formă stilizată, a servit la clasificarea acestora sau ca element decorativ. Motive florale, mai ales șofranul, apar frecvent și pe obiectele ceramice din cultura Cretei. În epoca elenismului (330-30 î.Hr.) au prosperat pictu-

ra murală și arta mozaicului, fapt demonstrat de artefacte păstrate din epoca romană, cum ar fi picturile murale de la Pompei, și de însemnările de călătorie. În opinia lui Plinius, primele picturi având ca temă principală florile au apărut pe timpul lui Alexandru cel Mare.

Mărturii ale picturii romane s-au păstrat mai ales la Pompei. La sfârșitul secolului al II-lea, picturile murale au căpătat un caracter pe care am putea să-l numim azi impresionist, îndepărându-se de siluete și desen, cu forme ce se di-



Reprezentarea unei grădini, fragment dintr-un mozaic din epoca creștină timpurie

zolva în pete de culori. În această perioadă întâlnim toate tipurile de reprezentări, începând de la natura statică și scene inspirate din viața cotidiană și până la tablouri cu teme istorice, mitologice.

Plantele și florile fac parte din peisaj sau apar în formă stilizată ca elemente decorative care despart diferitele câmpuri ale imaginilor.

În textele iudeo-creștine anterioare artei creștine timpurii, biserică este considerată o grădină, și anume Grădina Paradisului, Domnul fiind cel care seamănă semințele vieții. În Biblie, apostolul Pavel îi aseamănă pe cei proaspăt botezați cu plantele noi. De acest subiect se leagă și arborele vieții care îl simbolizează pe Hristos, ca și motivul copacului reprezentând persoana botezată



Casetă pictată

recent. Din îmbinarea diferitelor tematici au rezultat numeroase reprezentări de arbori, fructe, cereale și grădini. În Cartea lui Isaia și în Psalmi, populația Israelului este ilustrată printr-un vrej de vie. Tradiția islamică interzice reprezentarea figurii umane, fapt care a încurajat artiștii musulmani să elaboreze un stil de ornamentare bazat pe flori, plante și motive geometrice, alături de litere arabe.

În arhitectură, acest stil s-a reflectat mai ales în arabescurile cu linii curbate. Arta mozaicului islamic folosește din abundență ornamente cu motive florale și geometrice, fapt indicând continuarea tradițiilor romane și bizantine. Apogeul picturii de miniaturi islamicice îl reprezintă miniatura persană. În imaginile foarte variate ale miniaturilor putem întâlni frecvent tema preferată a pictorilor persani: o grădină fermecată, cu pajiștea plină de flori, care se întinde în fața ochilor privitorului ca un covor colorat. Reprezentarea grădinilor fascinante ilustrează concepția particulară a pictorilor persani, conform căreia lumea ar fi un uimitor și superb spectacol de culori, dar efemer. Și covoarele erau decorate mai ales cu motive florale, fie grupate în buchete dense, fie răspândite pe suprafața multicoloră. În Europa secolelor IX-XII, lucrările din domeniul picturii au abordat mai ales teme religioase și aveau caracter simbolic. Picturile murale și picturile pe sticlă, ilustrațiile codexurilor, inițialele și

miniaturile sunt caracterizate de lipsa fundalului, a perspectivei și a reprezentării contrastului lumină – umbră. O ramură importantă a artei din această epocă, inclusiv a celei românești, o constituie pictura murală de dimensiuni monumentale practicată la decorarea bisericilor. În metropolele bizantine și în Italia s-a dezvoltat arta mozaicului. În aceste opere, peisajele sau plantele apar numai în cazuri excepționale, iar când apar, au forme schematic, sugestive. Scenele sunt frecvent separate prin frize sau benzi conținând diverse motive geometrice sau florale stilizate.

Epoca gotică (secolele XIII-XIV) deschide un capitol nou în istoria artei. Pe lângă subiectele religioase, artiștii acestei epoci au început să caute inspirație în viața care se desfășura în jurul lor, ajungând astfel la o nouă viziune a realității. Reprezentarea simplificată a plantelor capătă un rol mai accentuat, creând un fundal, un cadru pentru subiect. În pictura de miniaturi, florile apar ca elemente decorative.

Şah-Namé, miniatură persană, Iran, secolul al XVI-lea

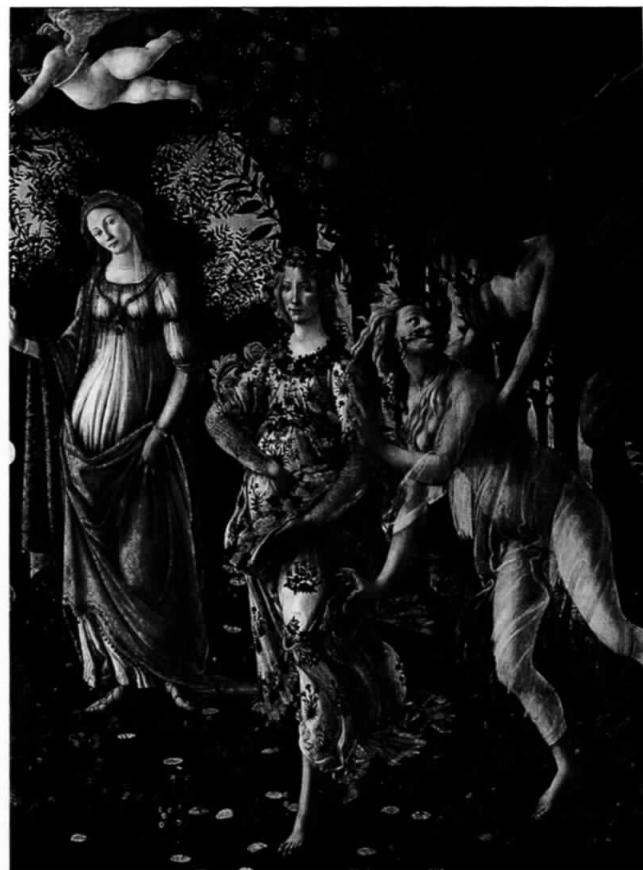


Arta renascentistă din Italia a fost influențată de artiștii clasici. Aplicarea concepțiilor umaniste, observarea și înțelegerea fenomenelor naturii, studiul culturii antice și legităților pe care pictori le-au cunoscut efectuând desene după modele reale, au generat numeroase capodopere.

Pictura acestei epoci a devenit cunoscută datorită perspectivei realiste și îndepărțării de temele religioase. Corpul uman și peisajele au ajuns în centrul atenției. Caracteristicile operelor de artă renascentiste sunt utilizarea frecventă a fundalului natural și gama bogată de culori. Adesea însă, aceste fundaluri naturale nu ilustrează culorile și formele reale, ci prezintă un spațiu imaginär, idealizat, ca un fundal de teatru care are menirea să pună în evidență tema principală. De cele mai multe ori, imaginile sunt bogate în detaliu, ceea ce face ușor de identificat speciile plantelor reprezentate.

Începând din secolul al XV-lea, s-a răspândit în Europa moda tapiseriilor „millefiori”, în care motivul central – de obicei, un unicorn – era plasat pe un covor de flori. Florile au fost principalele elemente decorative ale apartamentelor regale, dar reprezentau importante accesorii și ale procesiunilor și ceremoniilor religioase. În pictură, aceste reprezentări au frecvent semnificații alegorice; de pildă, figura Fecioarei Maria este adesea înconjurată de ghirlande, coroane de trandafiri sau crini, simbolizând puritatea sufletului, și iesomie, simbol al inocenței și imaculării.

Reprezentarea florilor fără să li se atribuie semnificații religioase a apărut la sfârșitul secolului al XV-lea, în operele gravorilor în aramă din Europa de Nord. Acești meșteșugari, având cunoștințe științifice de botanică, au încercat să clasifice plantele originare din Europa sau aduse aici. În secolul al XVI-lea, odată cu marile descoperiri și călătoriile tot mai dese, au ajuns în Europa și plante exotice din Lumea Nouă și Asia, până atunci necunoscute, răspândindu-se treptat și la curțile regale și pe domeniile aristocraților. Raffinementul uimitor al grădinilor de la curtea otomană este legendar. Moda florilor răspândită în întreaga Europă a dus la apariția unui nou gen



Sandro Botticelli (1445–1510): *Primăvara* (fragment)

de pictură – natura statică cu flori, iar primii maeștri ai acestui gen au provenit din școlile de artă din Tările de Jos.

În secolul al XVI-lea, fiecare artist își avea o colecție botanică proprie, din care se inspira la alegerea temei pentru lucrările sale. În Tările de Jos, până la sfârșitul secolului al XVII-lea, pictura naturilor statice cu flori a rămas un gen prosper, în vreme ce meșterii din Florența, în Italia, creau ornamente florale fastuoase în mozaicuri cu încrustări de piatră. Aceste lucrări i-au inspirat pe sculptorii în lemn și pe meșterii producători de mobilier, care au transpus în lemn motive preluate din cărțile de botanică. În această perioadă s-au răspândit intarsiiile cu motive florale. Motivele au început să apară și pe textile, mătăsurile cu modele realizate în țesătoriile din Lyon devenind faimoase în întreaga lume. Meșterii țesători lucrau cu atâtă precizie, încât era posibilă identificarea speciilor de flori reprezentate pe mătăsuri. În perioada manierismului, motivele florale au cucerit numeroase domenii, apărând pe șemineuri, covoare, țesături, tapete, lenjerii de pat, nu numai în curțile nobililor, dar și în

◀ Maestrul M.S.: Vizita – întâlnirea Mariei cu Elisabeta (circa 1500-1510)